

ברכת הלבנה

פינחס תורגמן

בכל חודש וחודש זוכים אנו לברך ברכה מיוחדת במינה - ברכת הלבנה. כאשר הרקיע בטהרתו ואנו רואים את חידוש הלבנה, אנו ששים ושמחים לברך ברכה ייחודית זו, ולאחר הברכה רוקדים ושרים בשמחה ובטוב לבב.

ננסה להבין מה מיוחד בברכה זו, בייחוד כשרואים אנו שחז"ל הפליגו מאוד בשבחה, כפי שאומרת הגמרא במסכת סנהדרין (דף מב.): "אמר רב אחא בר חנינא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: כל המברך את החודש בזמנו - כאילו מקבל פני שכינה"¹. וממשיכה הגמרא ואומרת: "תנא דבי רבי ישמעאל: אלמלא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים כל חודש וחודש - דיים", ועל כך אמר אביי: "הלכך נימרינהו מעומד".

מדברי חז"ל אלו אנו רואים מעלתה של ברכה זו, עד שהמברך 'זוכה ומקבל פני שכינה'. ומסביר רש"י את השבח המובא בדברי רבי ישמעאל (ד"ה 'דיים'): "אילו לא זכו אלא לזה שמקבילין פני שכינה פעם בחודש - דיינו". גם אם זו היתה המצווה היחידה שלנו והמעלה היחידה שלנו - דיינו.

וננסה בדלותנו לעמוד מעט על עניינה של מצווה זו וגדרי הלכותיה.

ברכת לבנה כהקבלת פני שכינה

כפי שהקדמנו, אומרים חז"ל שהמברך ברכת לבנה כאילו מקביל פני שכינה. ננסה לעמוד מעט על עניין זה. רבנו יונה במסכת ברכות (דף כא. בדפי הרי"ף) מסביר מדוע המקדש את הלבנה כאילו מקבל פני שכינה, וזו לשונו: "מפני שהקב"ה, אף-על-פי שאינו נראה לעין, נראה הוא על ידי גבורותיו ונפלאותיו, כעניין שנאמר אכן אתה אל מסתתר אלוקי ישראל מושיע, כלומר, אף על פי שאתה מסתתר, אתה הוא אלוקי ישראל שעשית עימהם כמה נפלאות, ואתה מושיע בכל עת ובכל שעה,

1 הגמרא לומדת זאת בגזרה שווה מקריעת ים סוף.

ועל ידי תשועתך רואים אותך בני אדם ואתה מתגלה להם ומכירים אותך. וגם כן בכאן, על ידי מה שמחדש חודשים הוא מתגלה לבני אדם והוא כאילו מקבלין פניו. מפי מורי הרב נר"ו. עכ"ל.

ויש להבין, מדוע הכרת נפלאות הקב"ה מכונה בגמ' "הקבלת פני שכינה".

ונראה לבאר דברי רבנו יונה, על פי מה שכתב בתניא (פרק לה), וזו לשונו: "עניין השראת השכינה, הוא גילוי אלקותו יתברך ואור אין סוף ברוך הוא באיזה דבר, והיינו לומר, שאותו דבר נכלל באור ה' ובטל אצלו במציאות לגמרי, שאז הוא שורה ומתגלה בו ה' אחד". עכ"ל.

מסביר בעל התניא, מה היא שכינה? גילוי שם ה' בעולם. דהיינו, כאשר אני לוקח חפץ ומגלה בו את הקב"ה, מבטל אותו אליו ומראה כיצד הוא כחלק מאור ה' - זה נחשב להשראת שכינה.

זהו עניינה של ברכת לבנה. כאשר מברכים ברכת לבנה, אנחנו בעצם מגלים מי ברא כל אלה, מי ברא את המאורות, את העולם כולו, מי מחדש חודשים - הקב"ה, שכך אנו מברכים "אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם...", בכך אנו מבטלים את כל המציאות כלפיו - "ששים ושמחים לעשות רצון קוניהם", כל המציאות היא בריאה שלו, גילוי שלו ועושה רצונו. על ידי הבנה זו, אנו מביאים להשראת שכינה בעולם, ואנו שמברכים הלבנה מקבלים את פניה, לכן נחשב הדבר כהקבלת פני שכינה.

וכעין הסבר זה מצאתי כתוב בספר התודעה: "והאחרונים הוסיפו בזה טעם מעין הסוד, ואמרו שעניין 'שכינה', זה גילוי כבודו יתברך בתוך מעשי בני אדם ובתוך מערכות הטבע, כעניין וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם - בתוך מעשיהם. ואף על פי שהאדם אוכל ושותה, וחורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה כשאר כל אדם - השכינה שורה בתוך כל מעשיו, אימתי? כשהוא מאמין ויודע וחושב בלבו תמיד כי הכל מהשי"ת. אבל אם האדם חושב בלבו ח"ו, פְּחִי וְעוֹצֵם יָדַי, והכל מן הטבע ובכח מערכות הכוכבים, אזי הוא דוחק רגלי שכינה. ולכן כשישראל יוצאין לברך להקדוש-ברוך-הוא על הלבנה, שנתחדשה במאמרו, כי ללבנה אמר שתתחדש, הרי הם מעידים על עצמם ועל כל העולם, שכל מערכות הטבע - ובכללם כל מעשי ידי אנוש - הכל מהשי"ת ואין עוד מלבדו, וזוהי בזה שתשרה שכינה בכל מעשי ידיהם". עכ"ל.

לפי האמור לעיל, נשאלת השאלה: מהי ייחודיותה של הלבנה על פני שאר מערכות הטבע?

הלבוש (או"ח סימן תכו), הסביר מדוע ברכה זו דווקא בלבנה ולא בשאר צבא השמים². זו לשונו: "לפי שרואים בלבנה מעשה השי"ת וגבורתו יותר מכל הכוכבים, שאין תנועותיהם נראות וכו', והיא לנו כהקבלת פני השכינה בכל חודש, שיוצאין לראות מעשי ה' וגודל מעשיו", עכ"ל.

אמנם, עדיין קצת קשה, שהרי גם בברקים ורעמים יש חידוש ושינוי, אם כן, מדוע איננו אומרים על כל ברכות הראייה שהמברך כאילו מקבל פני שכינה?

שאלה נוספת: מה העניין לברך ברכת הלבנה דווקא בתחילת החודש? הרי הקב"ה מתגלה אלינו דרך הלבנה כל החודש!

ועוד יש לשאול: מדוע תיקנו חכמים להזכיר בנוסח ברכת הלבנה את עם ישראל ומלכות בית דוד? עדיין לא מובן הקשר ביניהם לבין ברכת לבנה.

המהרש"א על מסכת סנהדרין דף מב. (דף יא: בדפי המהרש"א), כתב על פי ריב"ם פירוש אחר להפלגת חז"ל במעלת 'המברך ברכת הלבנה כאילו מקבל פני שכינה', וזו לשונו: "לפי שישראל בגלותן אינן זוכים לראות פני שכינה, ורחוקה מקבלתה. אבל חידוש הלבנה הוא סימן לישראל שהם עתידין להתחדש כמותה, לפאר ליוצרים בקיבול פני השכינה, כמו שיורה על זה נוסח ברכת הלבנה. ולזה כשאנו מברכין על החודש בזמנו, הוא סימן שאנו עתידין להתחדש כמותה, והרי אנו כאילו מקבלים פני שכינה". עד כאן לשונו.

נראה, שלדעת ריב"ם המובא במהרש"א, עניינה של ברכת הלבנה הוא זכרון וסימן לעם ישראל שהם עתידים להתחדש ולבנות את בית המקדש ולקבל בו את השכינה.

על פי פירוש זה אמנם מובן מהי המיוחדות של הלבנה, וכן מה הקשר של עם ישראל. אך לא מבואר מספיק, מדוע המברך לבנה כמקביל פני שכינה?

נראה שניתן לעשות כעין צירוף של שני ההסברים גם יחד.

עומדים עם ישראל למול הלבנה, מביטים בנפלאות הבורא, מגלים את האל המסתתר בעולם הזה, שהוא העלם. מגלים את הקב"ה, איך מתגלה במציאות, במערכות הטבע העצומים - וזוהי השראת שכינה.

2 מה ייחודה של הלבנה על פני הכוכבים והדומים להם?

בעודנו מתבוננים בלבנה בהתפעלות, שומעים אנו את קול ה' אלינו, דרך הלבנה. אמנם, ראינו איך הקב"ה מתגלה בעולם, אבל אין זה מספיק, איננו יכולים רק לעמוד ולהשקיף מן הצד. תפקידנו, כעם ישראל, לגלות את הקב"ה בעולם דרכנו. הבט בלבנה, היוצאת בלילה כשהכול חשוך, להאיר את העולם מאור השמש. זכור שזהו יעודה של כנסת ישראל, המשולה ללבנה, להקרין לעולם כולו את אור השמש, אורו של מלך מלכי המלכים.

נזכרים אנו בתפקידנו, רואים אנו בעיני רוחנו, את הבית הגדול והקדוש עומד על תילו, כהנים בעבודתם, לווים בדוכנם וישראל במעמדם, בחרדת קודש ובתעצומות נפש מאירים את אור ה' בעולם.

בראותנו את הלבנה המתחדשת, ואט אט גדלה, מתמלאים אנו בתקווה ובציפייה. צופים אנו בעתידנו, ומתחילים בתהליך גאולתנו, למלא את אט תפקידנו, לגלות את אור ה' בעולם דרכנו. עד אשר יגיע היום, אשר בו יאיר אור הלבנה כאור החמה - אור החמה שיגדל ויאיר שבעתיים כאור שבעת הימים, יתגלה דרכנו בשלמות.

חוזרים אנו להביט בלבנה בעוז ותעצומות, עתה כבר איננו כצופים מן הצד, אלא שותפים ופועלים במהלך האדיר. מברכים בשמחה את ברכת הלבנה, מגלים את אורו יתברך וזוכים להשראת שכינה עלינו.

את התהליך שאנו עוברים ניתן לראות במהלך הברכה, בנוסח הברכה שתקנו לנו חז"ל.

יוצאים אנו אל תחת כיפת השמים. לעינינו "השמים מספרים כבוד אל, ומעשה ידיו מגיד הרקיע...". פונים אל צבא השמים ואומרים: "הללו את ה' מן השמים, הללוהו במרומים...". מביטים בלבנה בהתפעלות: "כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך...". פותחים בברכה, בשבח והודאה לבורא עולם:

בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

אֲשֶׁר בְּמֵאֲמָרוֹ בְּרָא שְׁחָקִים וּבְרוּחַ פִּיּוֹ כָּל צְבָאָם. חֶק וְזִמְנָן נָתַן לָהֶם שְׁלֵא יִשְׁנוּ אֶת תְּפִקִּדָם.

שְׁשִׁים וּשְׁמֵחִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵיהֶם. פּוֹעֵל אֱמֶת שֶׁפְּעָלָתוֹ אֱמֶת.

עוצרים לרגע, מתבוננים, היכן אנו בכל התמונה? בית המקדש... כנסת ישראל ותפקידה... ומיד ממשיכים:

וּלְלַבְנָה אָמַר שְׁתַּתְּחַדֵּשׁ עֲטָרַת תְּפָאֶרֶת לְעַמּוּסִי בְּטָן.³
 שְׁגַם הֵם עֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ וּלְפָאֵר לְיוֹצְרָם עַל שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ.
 בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְחַדֵּשׁ חֲדָשִׁים.

בסיומה של הברכה, אנו נמצאים בתמונה, אנו ה"מרקדים כנגדיך". מכריזים בקול גדול: "דוד מלך ישראל חי וקים!" אנו צועדים לקראת מלכות בית דוד, משיח צדקנו, אנו פועלים לקדם את התגלות ה' השלמה בעולם. כעת פונים אנו לעם ישראל: "הללו אל בקדשו... הללוהו בתקע שופר הללוהו בנבל וכנור... כל הנשמה תהלל יה, הללויה!".

מודים אנו ואומרים: אלמלא לא זכינו אלא להקביל פני אבינו שבשמים פעם אחת בחודש - דיינו. לא נותר אלא לפתוח בריקוד⁴, בשמחה עצומה, להודות לבורא עולם על התפקיד החשוב אשר לו זכינו.

מהלכות ברכת הלבנה

עד מתי ניתן לברך לבנה

בגמ' במסכת סנהדרין (מא:) מובא: אמר רבי יוחנן: עד מתי מברכים על החודש? עד שתתמלא פגימתו. אבל מכאן ואילך כבר הוא יִשָּׁן ואינו ראוי לברך על חידושו. ונחלקו בגמ' מהו זמן של מילוי הפגימה: "מתי תתמלא פגימתו? אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהודה: עד שבעה [שנתמלאה הפגימה והיא כחצי עגולה], נהרדעי - עד ט"ז. ותרוויהו כרבי יוחנן סבירא להו, הא למהווי כי יתרא, הא למהווי כי נפיא".

ופסקו הראשונים כנהרדעי שעד ט"ז מותר לברך ברכת הלבנה, וכן פסק הטור (תכו א) והשו"ע (תכו ג), וכתב השו"ע שמברכים את החודש עד ט"ז בחודש ולא ט"ז בכלל מיום המולד, והסבירו הרמ"א שהכוונה עד חצי כ"ט ימים י"ב שעות ותשצ"ג חלקים. והוסיף המשנה ברורה ש'מיום המולד' לאו דווקא, אלא משעת המולד.

3 כינוי לעם ישראל, עיין ישעיהו מו ג.

4 עניין הריקוד מופיע ברמ"א (תכו ס"ס ב), על פי רבינו בחיי פרשת וישב, וזו לשונו: ולכן עושים שמחת וריקודין בקידוש החודש דוגמת שמחת הנישואין כדלקמן.

כתבו הטור והשו"ע שעד ט"ז ולא עד בכלל.

וכתב על זה בשו"ת עצי ברושים (יו"ד סי' סג) שטעמו של דבר, "דאף דקיימא לן בדרבנן עד ועד בכלל, מכל מקום אחרי הזמן הוי מלתא דאורייתא, דסבירא ליה לטור שברכה שאינה צריכה הוי מהתורה, מלאו ד'לא תשא', ועוד - דהברכה היא על חידושה, ואחרי ט"ז יום מחסרת והולכת. אמנם לשיטת הרמב"ם (ברכות י"ז) סבירא ליה שברכת הלבנה עד בכלל, דלטעמיה אזיל, שברכה שאינה צריכה הוי מדרבנן. ומצד הסברה השנייה שצריך לברך רק כשהיא מתחדשת ליכא, מפני שלא מנכר החסרון עד אחרי ט"ז". עכ"ל.

כתב הבית יוסף בטעם עד ט"ז מיום המולד, שכתב בשו"ת מהרי"ל (סי' יט) משום שאמרינן עד שתתמלא פגימתה ואם כן במילוי תליא מלתא, ולאחר ט"ז אינו מתמלא יותר. אך הוסיף על זה הבית יוסף שלא דווקא ט"ז, אלא חצי כ"ט ימים י"ב שעות ותשצ"ג חלקים.

ברכה ללא שם ומלכות לאחר הזמן

כתב הכלבו (סי' מג ג): "מברכים עד ז', ואם איחר מברך והולך עד ט"ו... מפני שמברכין עד שתתמלא פגימתה, כי כל מה שתקרב הלבנה אחרי חצי החודש לחמה ותתכסה אורה, ולכך מברכים על התוספת, ולא על החסרון, כי על הטובה יש לנו לברך".

וכתב על זה בשו"ת ספר יהושע (סי' יד): "ולכן מהאי טעמא אין לברך אף בלא שם ומלכות לאחר מחצית כ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים (כפי שנראה בהמשך שט"ו בחודש לאו דוקא), כי הברכה נתקנה על תוספת ברכה ולא על חסרונה, ולא דומה לשאר ספקות שאם יש לנו ספק אם לברך או לא, שמברך בלי שם ומלכות (כגון חלק מברכות הראייה), שהרי במקרה דנן אין זה מברך אלא מנאץ". ואמנם עיין שו"ת השיב משה (סי' יד) דפליג על זה. וכן בילקוט יוסף כתב שרשאי לומר ברכת לבנה בלי שם ומלכות.

לכתחילה יברך מצאת הכוכבים

כתב האגור (סימן תקצא): "אין לקדש הלבנה אלא בלילה משום דשרגא בטיהרא מאי אהני". וכן פסק ברמ"א (סעיף א), שדווקא בלילה. וכתב במשנה ברורה (ס"ק ג)

דהיינו בעת שזריחתה ניכרת על גבי קרקע. וכן כתב בילקוט יוסף, שאין לברך אלא לאחר צאת הכוכבים, שיחשיך ואז אפשר ליהנות מאורה, אולם בחודש שהזמן מצומצם ויש חשש שיפסיד הברכה לאותו חודש יכול לברך לאחר שקיעת החמה, אבל קודם שקיעת החמה אין לברך.

קידוש לבנה במוצאי שבת, ומאימתי זמנה

מובא במסכת סופרים (פ"ז הל' א-ב): "אין מברכים על הירח אלא במוצאי שבת כשהוא מבושם, ובגדיו נאים, ותולה עיניו כנגדה ומיישר רגליו ומברך ואומר..."

רבנו יונה (ברכות כא. בדפי הרי"ף ד"ה נהרדעי) לא גרס במסכת סופרים את המילים "אין מברכים על הירח אלא במוצאי שבת", אלא גרס "מברכים על הלבנה משתתבסם" והביא שיש המבינים שהכוונה דווקא במוצאי שבת מפני שאז מברכים על הבשמים, אך דחה זאת, שמה עניין מוצאי שבת וברכת בשמים לקידוש לבנה? והביא שיש מפרשים שבישום מלשון חופה, כדאיתא 'עביד בוסמא לבריה' - שעשה חופה לבנו, והיינו שתעשה הלבנה כמו חופה, שהיא גדולה קצת ומאירה סביבותיה. והביא בשם רבו, ש'משתתבסם' הכוונה משתתמתק, מלשון 'לבסומי קלא' ורצונו לומר משתתמתק הקול - הכא נמי משעה שהאור שלה מתוק, והיינו אחר שניים או שלושה ימים; אבל ירח בקטנותו אין האור שלו מתוק, שאין אדם נהנה ממנו.

אמנם הטור גרס במסכת סופרים: מברכים במוצאי שבת כשהוא מבושם ובגדיו נאים.

הבית יוסף גרס כטור, אך כתב שמכל מקום למדנו מהרב רבנו יונה שאין מברכים ברכת לבנה עד שיעברו עליה שלושה ימים, מפני שמשמע שהוא סובר כך לא רק בגלל גרסתו במסכת סופרים אלא מפני שאין נהנים מאורה קודם לכן.

אמנם דעת הרמב"ם והרא"ש והטור שאף ביום הראשון מצווה לברך.

להלכה - מאימתי ניתן לברך

הבית יוסף הביא את הר"י גיקטיליא, בעל 'שערי אורה', שכתב שעל פי הקבלה אין לברך על חידוש הלבנה עד שיעברו עליה שבעה ימים. וכך פסק בשו"ע (תכו

ד⁵. והסביר הב"ח שמשמע ליה הכי מדאמר רבי יוחנן כל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה, ומדאמר "בזמנו" דלא אצטריך, דהא פשיטא הוא דאין לברך לאחר שעבר זמנו, אלא על כרחך הכי קאמר, דצריך להמתין עד עיקר זמנו, לאחר שתקבל אורה משבעה ימים שגדלה, ואותה שעה הוי כאילו מקבל פני שכינה שיאמר עליו 'זה א-לי ואנוהו'. וכן פסק בילקוט יוסף, שאין מברכים עד שיעברו עליה שבעה ימים שלמים מן המולד. אך הוסיף שמכל מקום אם חסרות כמה שעות במוצאי שבת להשלמת שבעה ימים שלמים מעת לעת, אין צריך להחמיר בזה, וכן במדינות שעננים מצויים שם רוב ימי החודש ויש חשש שאם ימתינו להשלמת שבעה ימים יפסידו הברכה יש לברך לאחר שלושה ימים כדברי התלמוד והפוסקים.

אמנם הב"ח תמה על הבית יוסף, מדאמר בגמ' עד כמה מברכים על החודש עד שתמלא פגימתה, ואמר רב יהודה עד שבעה, וכתב רש"י: אם לא ברך היום יברך למחר עד שבעה. וגם נהרדעי לא חלקו על זה אלא עד מתי סוף הזמן, אך לא מאמתי זמן ההתחלה.

וכן הקשה הב"ח מרבנו יונה שכתב מאמתי שיתמתק אורו, וזה שניים או שלושה ימים שאדם נהנה מאור הלבנה, סימן שמברכים מיד אחר שלושה ימים. ולכן פסק הב"ח שכך קבלנו מרבנותינו שכן נהגו הקדמונים שלא להחמיץ את המצווה ולקדש אותה במוצאי שבת לאחר שעברו עליה שלושה ימים, וכן פסקו האחרונים (מג"א, ט"ז, פרי חדש), שכבר משלושה ימים מן המולד מעת לעת נהנים מאורה ויש לברך ואין להחמיץ המצווה. אכן אם יום ג' לחודש הוא באחד מימי השבוע נכון להמתין עד מוצאי שבת כגירסת הטור, וכפי שנכתוב לקמן בעז"ה.

וכתב הרב נבנצל בשם הרב אורבך, שבדיעבד אם קידש תוך שלשה ימים מהמולד יצא ידי חובה.

ברכה במוצאי שבת

כתב השו"ע (תכו סעיף ב): אין מברכים על הירח אלא במוצאי שבת כשהוא מבוסס ובגדיו נאים [משנ"ב (ס"ק ה): והוא הדין במוצאי יום טוב]. וכתב על זה המשנה ברורה (ס"ק ד) דהוא למצווה מן המובחר, וכפי שסיים ברמ"א, שכתב שיש לברך במוצאי שבת רק כאשר הוא קודם י' בחודש, אבל אחר כך אין ממתינים, שמא

5 בשו"ת מגידות סי' קב תמה על השו"ע והבית יוסף שלא הביא שיטת הרמב"ם ודעימיה.

יהיה יום מעונן.

כתב הרמ"א בשם תרומת הדשן (סימן לב), שכשמקדשין הלבנה בחול יש ללבוש בגדים נאים. אך כתב במשנה ברורה (ס"ק ז) שאין לנו נוהגים לדקדק בזה, וכן כתב ילקוט יוסף, אך הוסיף שמכל מקום אם הוא רגיל ללבוש כובע או מגבעת - טוב ונכון שילבש הכובע בעת הברכה.

כתב המגיד מישרים (הביאו המשנ"ב): "סימן זה יהיה בידך, בחודש שתברכו ברכת הלבנה במוצאי שבת תמצאו הצלחה, וכשתתכסה ותיעלם ולא תוכלו לברך - אותו החודש לא יהיה מוצלח ח"ו".

אולם הגר"א היה מקדש את הלבנה מיד כשרואה אותה, ואף קודם מוצאי שבת וקודם תשעה באב וכן קודם יום הכיפורים.

ברכה כאשר הלבנה מכוסה בעננים

כתוב במשנה במסכת ברכות (נא:): "אין מברכים [בורא מאורי האש, במוצאי שבת] על האור עד שיאותו לאורו". ובגמרא (נג:): "וכמה? אמר עולא: עד שיכיר בין סלע לפונדיון".

כתב בשו"ת הרדב"ז (חלק א סי' שמא) שהוא הדין לענין ברכת לבנה, שאם המסך דק וקלוש, שעובר ממנו אור הלבנה - אז ודאי שיכול לברך עליה. ואם המסך הוא גס, ואין נהנים מאורה - אין לברך. וכן פסק במגן אברהם (ס"ק א), שאם יש ענן עב אין לברך, אך אם יש ענן דק וקלוש שעובר ממנו אור הלבנה - יכול לברך. וכן פסק במשנה ברורה, שאם עדיין יכול להכיר על ידי אור הלבנה דברים הניכרים - יכול לברך.

אולם מרן החיד"א במורה באצבע (אות קפד) כתב, שייזהר שלא יברך אף-על-פי שרק ענן דק וקלוש מכסה אותה. וכן כתב בספר שמח נפש, שמנהגנו בקהילת קודש בית אל שאין לנו מברכים עד שתהא זכה בלי ענן כלל, וכמו שכתב הרב בשער הכוונות. וכן פסק בבן איש חי ובכף החיים. וכן פסק בילקוט יוסף, אך הוסיף שאם יש חשש שיפסיד את הברכה לאותו חודש יש לברך בענן דק, לפי שבפסקי מהרי"ץ כתב שבענן דק יכול לברך, והובא בסידור עץ חיים.

כתב המגן אברהם (ס"ק א) בשם הרדב"ז, שאם התחיל לברך ברכת הלבנה ונתכסתה - גומר הברכה. וכתב המגן אברהם, דמשמע מדבריו שאם יודע שתתכסה תיכף

לא יתחיל לברך, וכן פסקו המשנה ברורה (ס"ק ג) והילקוט יוסף. אך הגאון רבי חיים צאנזר בהגהותיו כתב, שנראה לו שאף אם לא התחיל לברך ונתכסתה הלבנה בעבים - אם הוא תוך כדי דיבור יכול להתחיל לברך. אך דחהו בבאור הלכה (ד"ה ונהנים מאורה).

הפטורים מברכת הלבנה

כתב מהרש"ל (תשובה עז): "סומא חייב בקידוש לבנה, מפני שנתקנה על חידוש העולם". וכן פסקו המגן אברהם, אליה רבה ופרי חדש. אך כתב המשנה ברורה: נראה שסומא לא יברך אלא יבקש מחברו שיוציא אותו ידי חובה, וכן פסק בילקוט יוסף.

כתב המשנה ברורה (תכו ס"ק א): נשים פטורות מלברך קידוש לבנה. ואף שבדרך כלל למנהג אשכנז מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא - כאן אינן מברכות, כי הן גרמו לפגימת הלבנה. והוסיף הרב נבנצל סיבה נוספת מדוע לא יברכו אפילו בלי שם ומלכות, מפני שיוצאים החוצה לברך הלבנה, וכל כבודה בת מלך פנימה.

ברכת לבנה במוצאי יום הכיפורים ותשעה באב

כתב הרמ"א בשם המהר"ל: אין מקדשין הלבנה קודם תשעה באב [משנ"ב (ס"ק ה): משום דשרויים באבלות]. ולא לפני יוה"כ [משנ"ב (ס"ק ט): דמאוימים מכח הדין ואין שרויים בשמחה]. אולם הלבוש כתב, הביאו הבאור הלכה (ד"ה ולא קודם יוה"כ), שאדרבה יש לו לקיים המצווה בימים אלו שתלויים ועומדים, שמא מצווה זו תכריע את הכף, וכן נוטה דעת הבית מאיר.

כתב הרמ"א: במוצאי כיפור מקדשים אותה דשרויין בשמחה, אך במוצאי תשעה באב או שאר תענית לא יקדש. והסביר במשנ"ב (ס"ק י), מפני שבמוצאי תשעה באב אין שרויים בשמחה, אך כתב (ס"ק יא) שכל זה לדעת רמ"א, אך לדעת האחרונים מקדשין אפילו במוצאי תשעה באב אלא שצריך לטעום משהו לפני הברכה במוצאי תשעה באב כדי שיברכו בשמחה, שהרי מקבלים פני שכינה; אולם במוצאי יום הכיפורים אין חייבים לטעום, שאז שמחים שיצאו זכאים בדין. והוסיף שייזהר שלא יקדש ללא נעליים, וכן כתב בילקוט יוסף (תכו לה).

וכתב הרב נבנצל: קידוש לבנה בציבור קודם שיטעם עדיף מקידוש לבנה ביחיד לאחר שיטעם, שאין אנו אבליים כל כך במוצאי תשעה באב.

ברכה בערב יום טוב וערב שבת

כתב הב"ח (סי' תכו) בשם המהרי"ל (בסוף הלכות שבועות): אין מקדשין את הלבנה במוצאי שבת שחל בו יום טוב. והסביר הב"ח שהסיבה לכך היא מפני שנחשב שיוצא מחוץ לתחום למעלה מעשרה במחשבה כדי להקביל פני שכינה, אך כתב על זה הב"ח שאין להקפיד בדבר אלא לכתחילה, כגון שאפשר עדיין לקדשה אחר כך, אולם אם אין זמן, יכול לקדשה אף קודם לכן. וכן פסק בילקוט יוסף.

מניין

לכתחילה ראוי לחזור לאומרה במניין משום שברוב עם הדרת מלך, וגם כדי שיוכלו לומר קדיש על ישראל, ומיהו אין מעכב, ואם לא מצא עשרה רשאי לברך ביחיד.

הסתכלות על הלבנה בשעת הברכה

נחלקו הפוסקים כמה זמן יש להסתכל על הלבנה בשעת הברכה: כתב בשיורי כנסת הגדולה דמשמע לכאורה דעד גמר כל הסדר תולה עיניו בה וכן נהוג עלמא, אבל שמע משם ספר חרדים שהחמיר בזה מאד מלהסתכל בלבנה ולא התיר להסתכל בה אלא עד שסיים הברכה. והמגן אברהם בשם השל"ה החמיר עוד יותר, דאפילו בשעת הברכה אין לו להסתכל בה, אלא רואה אותה פעם אחת כשירצה לברך ואחר כך לא יסתכל בה.

יציאה למקום פתוח

כתב הרמ"א (תכו סעיף ד) בשם הגהות אלפסי: "אין מקדשין הלבנה תחת הגג", והסביר במשנה ברורה (ס"ק כא) שצריך לברך קידוש לבנה תחת כיפת השמים, משום דקידוש לבנה הוא כהקבלת פני שכינה ואין זה כבוד שהוא עומד תחת הגג, ולפיכך יוצאים לרחוב כדרך שיוצאים לקראת מלכים. אך כתב המשנ"ב דהוא רק לכתחילה, אך מי שיש לו מחוש שלא יכול לצאת החוצה, אי נמי שהמקום מלוכלך - יקדש מחלון ביתו.

והוסיף הרב נבנצל סיבה נוספת שלא לקדש תחת הגג, שמא יקדש בבית שיש טומאה בתוכו. אך הוסיף שבדיעבד אם קידש בבית שיש טומאה בתוכו - יצא.

מזמורי הברכה

כתב השו"ע: "ותולה עיניו ומיישר רגליו" ומברך ואומר שלש פעמים: "סימן טוב תהיה לכל ישראל, ברוך יוצרך וכו'". והוסיף הרמ"א: "ורוקד שלוש פעמים כנגדה" ואומר: כשם שאני רוקד כו' ואומר: תפול עליהם וגו' ולמפרע: כאבן ידמו כו' שלוש פעמים, ויאמר לחבירו שלוש פעמים: שלום עליך, ומשיב הוי כשואל (ונוהגין לומר דוד מלך ישראל חי וקיים, שמלכותו נמשל ללבנה ועתיד להתחדש כמותה וכנסת ישראל תחזור להתדבק בבעלה שהוא הקב"ה, דוגמת הלבנה המתחדשת עם החמה שנאמר שמש ומגן ה' (תהילים פד יב), ולכך עושין שמחות וריקודין בקידוש החודש דוגמת שמחת נישואין".

וכתבו האחרונים דייזוהר מאוד שלא יכרע ברכיו לרקוד, שלא יהיה נראה ככורע ללבנה, אלא יסמוך על אצבעות רגליו וירקוד.

כתב בספר תולדות אהרן: "כשיבא משיח צדקנו במהרה תהא הלבנה תמיד במילואה, ויהיה בסוף החודש שמחה יותר מתחילת החודש, שהחצי הראשון של חודש היה תמיד במילואה, מה שאין כן בסוף החודש". שנזכה.

6 ואם בירך מיושב יצא.

7 טעם הריקוד הוא סימן לשמחה, דכיון שמקבלים פני שכינה שמחין כנגדה. כן כתב השל"ה.